

До разової спеціалізованої вченої ради PhD 13275
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
(46027, м. Тернопіль, вул. Максима Кривоноса, 2)

РЕЦЕНЗІЯ

доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія,
доцента кафедри української мови та славістики
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Матвеевої Наталі Романівни

на дисертацію

Фецан Тетяни Ігорівни

«Мова української діаспори в сучасному комунікативному просторі
Турецької Республіки»,

подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія

Актуальність дослідження. Дисертацію Т. І. Фецан присвячено комплексному дослідженню функціонування української мови в діаспорному середовищі Турецької Республіки, що є надзвичайно актуальним напрямом сучасної соціолінгвістики та міграційної лінгвістики. В умовах інтенсифікації міграційних процесів і трансформації мовної ситуації у світі особливої ваги набуває вивчення мовної поведінки діаспорних спільнот.

Важливість дослідження не викликає сумнівів, оскільки мовна ситуація української діаспори в Турецькій Республіці досі не була предметом комплексного наукового аналізу. Авторка здійснила ґрунтовне вивчення особливостей функціонування української мови в

різних сферах суспільного життя діаспори, зокрема в сімейному спілкуванні, громадських організаціях, освітньому середовищі, культурних заходах, соціальних мережах та медійному просторі.

Актуальність теми зумовлена також впливом сучасних геополітичних подій, передусім російсько-української війни, що спричинила суттєві зміни в мовній свідомості української діаспори. Важливим є й те, що дослідження здійснено в умовах значної типологічної дистанції між українською і турецькою мовами, що створює унікальне поле для аналізу мовних контактів.

Наукова новизна результатів проведених досліджень та їхнє наукове обґрунтування. Аналіз дисертаційної роботи Фецан Тетяни Ігорівни дає змогу зробити висновок про наявність у роботі важливих концептуальних положень для соціолінгвістики. Основні наукові положення та узагальнення, представлені в дисертації, вирізняються належним рівнем аргументованості, логічної послідовності та переконливості.

Наукова новизна роботи є обґрунтованою і полягає в тому, що авторка:

- уперше здійснила інтегральне дослідження мови української діаспори в Туреччині;
- розробила методологічний алгоритм аналізу на перетині соціолінгвістики та міграційної лінгвістики;
- запропонувала типологію мовних траєкторій діаспори;
- виявила дисонанс між мовною ідентифікацією та реальною мовною практикою;
- довела значний вплив зовнішніх (зокрема політичних) чинників на мовну поведінку.

Практична цінність роботи та рекомендації щодо їх подальшого використання. Практичне значення роботи зумовлене можливістю

імплементативі її результатів у навчальних курсах із соціолінгвістики, міграційної лінгвістики, лінгводидактики. Окрім цього, результати сприятимуть формуванню стратегій збереження української мови в діяльності громадських організацій та освітніх установ української діаспори.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Достовірність наукових положень, висновків у роботі Т. І. Фецає не викликає сумнівів. Структура дисертації є логічною, чіткою та відповідає меті й завданням дослідження. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 262 сторінки, обсяг текстової частини – 205 сторінок. Загалом структура роботи є внутрішньо узгодженою, а виклад матеріалу – послідовним і аргументованим.

Джерельна база є широкою та репрезентативною. Авторка використала:

- дані соціальних мереж;
- результати анкетування (658 респондентів);
- мовні біографії (21 інтерв'ю).

Комплексне застосування методів забезпечує достовірність отриманих результатів і свідчить про високий рівень методологічної підготовки дослідниці.

У вступі обґрунтовано вибір теми, розкрито актуальність роботи, її теоретичне та практичне значення, наукову новизну, чітко окреслено об'єкт та предмет дослідження, сформульовано мету і завдання дослідження, подано інформацію про апробацію дослідження.

У першому розділі під назвою «Теоретичні засади дослідження мовної ситуації в діаспорі» систематизовано поняттєво-термінологічний апарат дослідження, зокрема чітко окреслено поняття мовної ситуації,

мовної політики, мовної особистості, а також мовної та національної ідентичностей, висвітлено історію формування та розвитку української діаспори в Туреччині, здійснено ґрунтовний аналіз наукових праць із проблематики дослідження, уточнено ключові поняття та запропоновано алгоритм інтегрального аналізу мовної ситуації в діаспорному середовищі.

Другий розділ «Функціонування української мови в різних сегментах комунікативного простору Туреччини» присвячено аналізу функціонування української мови в різних сегментах комунікативного простору, а саме: освітньому, релігійному, соціокультурному, медійному, що забезпечує багатовимірність дослідження.

У третьому розділі дисертаційної роботи «Мовний портрет української діаспори в Турецькій Республіці» на основі широкого емпіричного матеріалу реконструйовано мовний портрет української громади. Безперечною перевагою розділу є поєднання кількісного аналізу результатів анкетування з якісним аналізом мовних біографій, що дало змогу не лише описати мовну ситуацію, а й виявити чинники формування мовної поведінки та мовної самоідентифікації представників діаспори.

Висновки дисертаційної роботи чіткі, логічні, аргументовані, відповідають поставленим завданням, узагальнюють і систематизують основні результати проведеного дослідження та належно відображені в оприлюдненій анотації. Зміст анотації репрезентує відомості про методологічні засади дослідження, логіку наукового пошуку, результати наукової праці й способи обґрунтування ключових положень. Водночас анотація не містить інформації, що не була б висвітлена в тексті дисертації.

Список використаних джерел відображає значний обсяг використаної літератури та глибокий рівень вивчення досліджуваної проблеми.

На особливу увагу заслуговують додатки, які ілюструють метеріал, викладений в основних розділах.

Повнота викладу основних положень дисертації в наукових публікаціях. За темою дисертації опубліковано 12 праць, серед яких 6 статей у наукових фахових виданнях України категорії «Б» (1 – у співавторстві), 1 стаття у зарубіжному науковому фаховому виданні та 5 праць апробаційного характеру, що опубліковані у збірниках матеріалів конференцій (1 – у співавторстві).

Оцінка рівня виконання наукового завдання та рівня оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Сформульовану здобувачкою мету дослідження, яка полягала в здійсненні інтегрального аналізу мови української діаспори в комунікативному просторі Туреччини на перетині наукових парадигм синхронної соціолінгвістики і міграційної лінгвістики, вважаємо досягнутою.

Основні положення дисертації висвітлено з дотриманням логічної послідовності, чіткого викладу інформації та структурованості поданих матеріалів. Т. І. Фецан продемонструвала високий рівень володіння методами наукового пошуку, про що свідчить відповідність застосованих методів обраній стратегії дослідження та поставленим у роботі завданням.

Серед ключових результатів дисертаційного дослідження варто відзначити:

- опис функціонування української мови в різних сферах комунікації;
- виявлення високого рівня мультилінгвізму діаспори;
- встановлення ролі української мови як маркера національної ідентичності;

- аналіз міжпоколінневої трансляції мови та виявлення її проблемності;
- визначення мовних стратегій у цифровому середовищі;
- фіксацію змін мовної поведінки після 2022 року.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. Під час рецензування дисертаційної роботи порушень академічної доброчесності і текстових запозичень не виявлено. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням, усі ідеї та наукові положення, викладені в ній, отримані автором особисто.

Зауваження та дискусійні положення до змісту дисертації. Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Фецан Тетяни Ігорівни, висловлюємо кілька зауважень та побажань, що виникли під час ознайомлення з роботою:

1. На нашу думку, варто було б чіткіше розмежувати ситуативне перемикання кодів і змішування мов у розділі 3.4.
2. Анкетування, проведене Тетяною Фецан серед української діаспори в Туреччині, демонструє позицію мовців, які здебільшого в повсякденному вжитку послуговуються українською мовою, а не російською. Бажаним, на наш погляд, було б ширше залучити до опитування українців, які ще не перейшли на спілкування українською мовою. Це додало б об'єктивності опису сучасної мовної ситуації.
3. Дослідження Тетяни Фецан багате на кількісні показники. Уважаємо, що такі дані потребують більшого графічного увиразнення. І хоч в роботі вже представлено низку діаграм, за такою ж моделлю доцільно було б проілюструвати також інші важливі показники соціолінгвістичного опитування.

Висловлені зауваження та рекомендації не є принциповими і не впливають на високу оцінку наукового рівня дисертації.

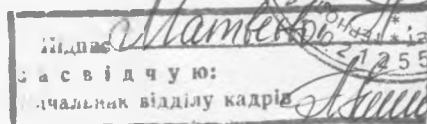
Загальний висновок. Аналіз дисертації Фецан Тетяни Ігорівни «Мова української діаспори в сучасному комунікативному просторі Турецької Республіки» дає підстави для висновку, що дисертація є оригінальною, цілісною, самостійною, завершеною науковою працею, яка містить наукову новизну, теоретичне і практичне значення, відповідає вимогам спеціальності 035 Філологія.

Отже, дисертація Фецан Тетяни Ігорівни «Мова української діаспори в сучасному комунікативному просторі Турецької Республіки», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія, відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 року №40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» і затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року №44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», що дає підстави для присудження Фецан Тетяні Ігорівні наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки.

Рецензент:

PhD, доцент кафедри української мови
та славістики Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
«8» червня 2026 року

Наталія МАТВЕЄВА

Підпис
свідчую:
начальник відділу кадрів

Наталія Матвеєва